

СТЕНДАЛ СЕМЕЙСТВО ЧЕНЧИ 1599

Част 4 от „Италиански хроники“

Превод от френски: Николай Дончев, 1982

chitanka.info

СЕМЕЙСТВО ЧЕНЧИ^[0]

Дон Жуан на Молиер е безспорно почитател на жените, но най-характерното за него е, че е светски човек. Преди да се отдаде на неудържимото си влечение към красивите жени, той се стреми да подражава на определен идеален образец, да бъде обект на всеобщо възхищение в двора на някой млад, галантен и остроумен крал.

Дон Жуан на Моцарт е по-близък до природата и в по-малка степен французин: той не се интересува толкова от *мнението на другите*, не мисли преди всичко да се *покаже* като барон дьо Фьонест^[1] на д'Обинье. Имаме само два портрета на италианския Дон Жуан, такъв, какъвто той би трябвало да изглежда при появата си в тази красива страна през XVI век, в началото на възвращащата се цивилизация.

Лишен съм от възможността да разкажа за първия от тях: векът е извънредно *лицемерно добродетелен*; да си припомним онази сполучлива мисъл, която съм чувал да повтаря неведнъж лорд Байрон: „*This age of cant*“^[2] Това тъй досадно лицемерие, неспособно никого да заблуди, има огромното преимущество, че дава повод на глупците да възразяват: те, видите ли, са възмутени, че някой си е дръзнал да каже нещо, че друг си е позволил да се засмее на нещо, и т.н. Негов недостатък е, че стеснява безкрайно кръгозора на историята.

Ако читателят има добрината да ми позволи това, аз ще му представя съвсем скромно една историческа записка върху втория от донжуановците, за когото е възможно да се говори в 1837; той се наричаше *Франческо Ченчи*.

Появата на Дон Жуан не би била възможна, ако в света не съществуваше лицемерие. Дон Жуан би бил следствие без причина в древността. Религията е била празник, подтиквала е хората към удоволствия; как тогава би могла да осъжда човека, превърнал дадено

удоволствие в своя единствена цел? Само правителството препоръчвало *въздържание*; то забранявало това, което можело да навреди на отечеството, сиреч на добре разбрания интерес на мнозинството, а не това, което можело да навреди на отделния индивид.

Следователно всеки, който имал слабост към жените и много пари, можел да бъде донжуан в Атина, никой там не би помислил да възрази. Никой не е проповядвал, че този живот е една долина на сълзите и че страданието е благородно.

Не мисля, че Дон Жуан атински би могъл да стигне до престъплението толкова бързо, колкото Дон Жуан от съвременните монархии. Немалък дял от удоволствието на последния е в това, да се опълчва срещу общественото мнение, а първоначално в своята младост той си е въобразил, че се опълчва само срещу лицемерието.

Да нарушиш законите в монархията на Луи XV, например — да стреляш срещу работник-покривач и да го събориш от покрива, е било доказателство, че се движиш в обществото на краля, че си в крак с най-добрия тон и не зачиташ съдията. *Незачитането на съдията* — не е ли това първата стъпка, първият опит на всеки начинаещ донжуан?

Сред нас жените не са вече на мода, ето защо в наше време донжуановци са рядкост; но когато ги е имало, те винаги са търсели отначало най-естествени удоволствия, пренебрегвайки гордо това, което са считали за противоречащо на разума в религията на своите съвременници. Едва по-късно, когато започва да се развърта, Дон Жуан намира изтънчено удоволствие в това, да престъпва мненията, които в собствените му очи са изглеждали справедливи и разумни.

Този преход навярно е бил много труден у древните и едва при римските императори, след Тиберий^[3] и Капри се срещат покварени хора, които обичат разврата заради самия разврат, тоест заради удоволствието да се опълчват срещу разумните схващания на своите съвременници.

Така, аз смятам, че именно християнската религия е до голяма степен отговорна за сатанинската роля на Дон Жуан. Тази религия възвести на света, че един нещастен роб, един гладиатор има душа съвършено равна по достойнство с тази на самия Цезар; следователно на нея трябва да благодарим за появата на благородни чувства; не се

съмнявам впрочем, че рано или късно тези чувства щяха да се извят сред народите. „Енеида“ е вече много *по-човечна*, отколкото „Илиада“.

Учението на Исус не се различава по нищо от учението на арабските философи, негови съвременници; единственото ново нещо, възникнало в света вследствие проповядването от св. Павел принципи, е свещеническото съсловие, напълно отделено от останалите граждани и дори имащо противоположни интереси^[4].

Това съсловие си поставяше за задача единствено да насажда и укрепва *религиозното чувство*; то създаде ритуалите и обредите, за да вълнува духовете на хората от всички класи, от неграмотния пастир до преситения стар царедворец; то съумя да свърже набожността с възхитителните спомени от първото детство; не пропусна нито една епидемия, нито едно страшно бедствие, без да се възползва, за да удвои страха от бога и да разпали *религиозното чувство*, или в краен случай да построи една хубава църква, като „Салуте“^[5] във Венеция.

Съществуването на това съсловие направи възможно следното изумително явление: папа Лъв^[6] успя без помощта на *физическа сила* да отблъсне свирепия Атила и неговите варварски пълчища, които бяха хвърлили в ужас Китай, Персия и Галия.

По такъв начин религията, както и абсолютната власт, смекчена от песни^[7], наречена френска монархия, сътвори забележителни неща, които светът не би видял никога може би, ако не съществуваха тези две сили.

Към тези добри или лоши, но във всеки случай любопитни и удивителни неща, които биха учудили Аристотел, Полибий, Август и другите умни глави на древността, аз причислявам без колебание напълно съвременния характер на Дон Жуан. Той е, според мене, продукт на *аскетичните стремежи* на папите, дошли след Лютер; защото Лъв X и неговият двор следвали в религията приблизително същите принципи като атиняните.

„Дон Жуани на Молиер е бил поставен за пръв път в началото на царуването на Луи XIV, на 15 февруари 1665. Този крал не бил успял още да стане набожен, но въпреки това църковната цензура премахнала сцената с *бедняка в гората*^[8]. За да засили влиянието си, тя се стремяла да убеди младия, извънредно невеж крал, че думата *янсенист* е синоним на *републиканец*.“^[9]

Оригиналната пиеса на тази тема е от един испанец — Тирсо де Молина^[11]; в преработен вид тя била поставена в Париж през 1664 година от една италианска трупа и произвела фурор. Вероятно това е най-често представяната комедия в света. Работата е там, че в нея има и дявол, и любов, и страх от ада, и екзалтирана страст към жена, с други думи най-страшното и най-приятно нещо в очите на всички хора, отърсили се що-годе от варварството.

Не е чудно, че образът на Дон Жуан е бил въведен в литературата от поет испанец. Любовта заема основно място в живота на този народ; там тя е сериозна страст, в състояние да подчини на себе си всички останали и дори — кой би повярвал? — *тщеславието*! Същото нещо се наблюдава в Германия и Италия. Сериозно погледнато, Франция е единствената страна, изцяло освободена от тази страст, подтикваща чужденците да вършат толкова безумия: например това, да се ожениш за бедно момиче под предлог, че е красиво и че си влюбен. Лишените от красота момичета не са лишени от обожатели във Франция; ние сме благоразумни. В други страни те са принудени да стават монахини, ето защо са необходими манастирите в Испания. Момичетата в тази страна нямат зестри и благодарение на този обичай там се е съхранило тържеството на любовта. Нима любовта във Франция не се е приютила на петия етаж, тъй да се каже, сред момичетата, които се омъжват без посредничеството на семейния нотариус?

Тук не следва да говорим за Дон Жуан на лорд Байрон; той е един обикновен Фобла^[12], красив, но незначителен млад мъж, върху когото се струпват всички невероятни благополучия.

И така, именно в Италия, и то през XVI век, би трябвало да се е проявил за пръв път този удивителен характер. В Италия през XVII век една принцеса възкликнала, вкусвайки с наслада сладолед вечерта след един много задушен ден: „*Колко жалко, че това не е грях!*“

Това чувство съставлява, според мене, основата на характера на Дон Жуан, а то, както видяхме, е немислимо без християнската религия.

По този повод един италиански автор казва: „Малко ли е да предизвикваш небето и да знаеш, че в този момент то може да те изпепели? С това, казват, се обяснява върховното наслаждение да имаш любовница монахиня, при това благочестива, която съзнава, че

върши грях и иска прошка от бога със същата страст, с която греши.“^[13]

Да си представим един крайно извратен християнин, роден в Рим съвсем наскоро, след като строгият Пий V възкресил или сам създал множество дребнави обреди, свършено чужди на естествения морал, който нарича добродетел само *онова, което е полезно за хората*. Това е времето, когато още повече се засилва^[14], всявайки ужас у всички, и без това неумолимата инквизиция, дотолкова неумолима, че не могла да се задържи дълго в Италия и трябвало да се пресели в Испания. В течение на няколко години се предвиждали най-строги наказания за неизпълнението или за публичното незачитане на тези малки ревностни обреди, въздигнати в степен на най-святи задължения на религията; нашият извратен римлянин по всяка вероятност е вдигнал рамене, виждайки как всички треперят пред страшните закони на инквизицията.

„Дотук добре! — ще да си е казал той. — Аз съм най-богатият човек в Рим, столицата на света. Защо да не бъда и най-смелият? Ще се подиграя открито с всичко, което тези хора почитат и което е тъй малко достойно за почит.“

Защото за един донжуан е нужно да бъде човек сърцат и да притежава онзи жив и остър ум, който ще му позволи ясно да се ориентира в подбудите на човешките дела.

Франческо Ченчи навярно си е казал: „Чрез какви красноречиви дела аз, римлянин, роден в Рим през 1527 година, по времето, когато лютеранските войници на бурбонския конетабъл в продължение на шест месеца вършиха над светите неща най-ужасни кощунства — чрез какви именно дела бих могъл да проявя своето мъжество и да изпитам възможно най-дълбоко удовлетворение, като се погавря с общественото мнение? Как да учудя моите глупави съвременници? По какъв начин бих могъл да си доставя несравнимото удоволствие да се почувствам различен от цялата тази сган?“

Не би могло да мине и през ум на един римлянин, а още по-малко на един римлянин от средновековието да се ограничи само с думи. Няма друга страна, където смелите думи да се ценят така малко както в Италия.

Човекът, който е можал да си помисли тези неща, се е наричал Франческо Ченчи; той е бил убит пред очите на своята дъщеря и на

жена си на 15 септември 1598 година. Нищо хубаво не ни е останало от този донжуан, неговият характер не е бил смекчен или *отслабен* от желанието да изглежда преди всичко човек от доброто общество като Молиеровия Дон Жуан. Той е мислел за другите само за да покаже своето превъзходство над тях, да си послужи с тях за своите намерения или да ги мрази. Един донжуан е неспособен да се наслади на поривите, на сладките блянове или на илюзиите, които храни едно нежно сърце. За него са нужни преди всичко удоволствия, които да бъдат победи, които всеки може да види и *никой не може да отрече*; нужен му е списъкът, разгърнат от дръзкия Лепорело пред очите на печалната Елвира.

Нашият римски донжуан се е предпазил от тази голяма слабост да даде ключа на своя характер и да повери тайните си на един слуга като Молиеровия Дон Жуан; той е живял без довереник и е произнасял само такива думи, които са били полезни за *успеха на намеренията му*. Никой не е виждал у него моменти на истинска нежност и на очарователна веселост, като тези, които ни карат да извиним Моцартовия Дон Жуан; с една дума, портретът, който ще ви рисувам, е ужасен.

Ако имах избор, не бих описвал този характер, бих се задоволил да го проуча, защото той предизвиква повече отвращение, отколкото любопитство. Но трябва да призная, че за това ме помолиха мои спътници, на които не можех нищо да откажа. В 1823 имах щастието да видя Италия в обществото на много мили хора, които не ще забравя никога; бях пленен като тях от великолепия портрет на Беатриче Ченчи, който може да се види в Рим, в двореца Барберини.

Галерията на този дворец е сведена сега до седем или осем картини, но от тях четири са шедьоври: най-напред портретът на прочутата *Форнарина*, възлюбената на Рафаело, нарисувана от самия него. Този портрет, относно автентичността на който не може да има никакво съмнение, тъй като съществуват негови копия от тази епоха, се различава коренно от портрета на Форнарина във флорентинската галерия, по който е създал гравюрата си Морген^[17]. Флорентинският портрет не е дори от Рафаело. Надявам се от уважение към това голямо име читателят да ми прости малкото отклонение.

Вторият ценен портрет в галерия Барберини принадлежи на четката на Гуидо; това е портретът на Беатриче Ченчи, по който са

направени множество лоши гравюри. Големият художник е покрил шията на Беатриче с парче плат, а главата ѝ е увил с тюрбан; страхувал се е, че истината може да се стори ужасна, ако възпроизведе точно дрехата, с която тя се е явила на екзекуцията, и разпилените коси на едно нещастно шестнадесетгодишно момиче, обзето от отчаяние. Лицето ѝ е приятно и красиво, погледът изпълнен с кротост, очите много големи: те имат учудения израз на човек, изненадан в момента, когато плаче с горещи сълзи. Косите ѝ са руси и много хубави. В чертите ѝ не откриваме и следа от римската надменност и самонадеяност, които често прозират в уверения поглед на една дъщеря на Тибър, *di una figlia del Tevere*, както гордо казват самите те за себе си. За жалост полубагрите на този портрет са придобили керемиденочервен оттенък вследствие на този дълъг период от двеста тридесет и осем години, които ни делят от катастрофата, чийто разказ следва по-нататък.

Третият портрет в галерия Барберини е на Лукреция Петрони, мащехата на Беатриче, екзекутирана заедно с нея. Това е тип на римска матрона с присъщата ѝ хубост и гордост.^[18] Тя има едри черти, ослепително бяла плът, черни, силно очертани вежди. Погледът ѝ е властен и същевременно сластолюбив. Лицето ѝ представлява хубав контраст с приятното, скромно, почти немски тип лице на нейната дъщеря.

Четвъртият портрет, блестящ с истината и свежестта на багрите, е един от шедьоврите на Тициан; на него е изобразена гръцка робиня, любовница на знаменития дож Барбариго.

Почти всички чужденци, които посещават Рим, отиват още с пристигането си в галерия Барберини; там те са привлечени, особено жените, от портретите на Беатриче Ченчи и на нейната мащеха. Аз споделих общото любопитство; след това, като всички други, се постарях да получа достъп до книгата на този знаменит процес. Ако това ви се удаде, ще останете учудени, че в тези документи, където всичко е на латински с изключение на отговорите на обвиняемите, почти няма изложение на фактите. Обяснявам си го с това, че в Рим през 1599 фактите са били известни на всички. Купих позволение да препиша един съвременен на тези събития разказ; стори ми се, че мога да го превода, без да наруша приличието; във всеки случай този превод можеше да бъде прочетен на висок глас пред дамите в 1823.

Естествено, преводачът престава да бъде верен на оригинала там, където това е невъзможно: отвращението би могло лесно да надделее над интереса и любопитството.

Тъжната роля на истинския донжуан (този, който не търси да подражава на някакъв идеален образец и се интересува от мнението на другите само за да ги оскърби) е изложена тук с целия си ужас. Крайностите, до които той стига в своите престъпления, принуждават две нещастни жени да дадат съгласието си той да бъде убит пред очите им; тия две жени са едната — неговата съпруга, другата — неговата дъщеря. Нека читателят да съди сам дали те са виновни. Техните съвременници намират, че не е трябвало да загинат.

Аз съм убеден, че трагедията на *Галеото Манфреди*^[19], убит от жена си (сюжет, разработен от големия поет Монти), и още толкова други семейни трагедии през XV век, които са по-малко познати и само се споменават в хрониките на италианските градове, са свършвали със сцена, подобна на тази, която се е разиграла в замъка Петрела.

Ето превода на разказа за тези събития; той е бил написан на 14 септември 1599 на онова *италианско наречие*, което се говорело в Рим.

ИСТИНСКА ИСТОРИЯ

ЗА СМЪРТТА НА ДЖАКОМО И БЕАТРИЧЕ ЧЕНЧИ И НА ТЯХНАТА МАЩЕХА ЛУКРЕЦИЯ ПЕТРОНИ ЧЕНЧИ, ЕКЗЕКУТИРАНИ ЗА ОТЦЕУБИЙСТВО МИНАЛАТА СЪБОТА, 11 СЕПТЕМВРИ 1599 ОТ УПРАВЛЕНИЕТО НА СВЕТИЯ ПАПА КЛИМЕНТ VIII, АЛДОБРАНДИНИ

Отвратителният живот, който винаги е водил Франческо Ченчи, роден в Рим и един от нашите най-богати съграждани, в крайна сметка го погуби. Той стана причина за преждевременната смърт на своите синове, отличаващи се със сила и мъжество млади хора, и на своята дъщеря, която макар тласната към гибел едва шестнадесетгодишна (днес се навършват четири дни от нейната смърт), се смяташе за една от най-красивите жени в папските владения и в цяла Италия. Носи се слух, че синьор Гуидо Рени, един от учениците на прочутата Болонска школа, пожелал да нарисува портрета на нещастната Беатриче миналия петък, тоест в деня, предшестващ нейната екзекуция. Ако този голям художник се е справил така добре в тази творба, както в другите свои

картини, нарисувани в италианската столица, потомството ще може да добие представа за красотата на тази възхитителна девойка. С цел да може то да съхрани някакъв спомен и за нейните безподобни мъки, както и за удивителната, сила, с която тази наистина римска душа успя да се пребори с тях, аз реших да опиша това, което научих за деянието, отвелo я на ешафода, както и това, което видях в деня на нейната славна кончина.

Лицата, на които дължа моите сведения, благодарение на заеманото от тях положение, знаеха най-поверителни подробности, които са непознати в Рим дори днес, макар от шест седмици да се говори само за процеса Ченчи. Ще пиша с известна свобода, тъй като съм уверен, че мога да положа *записките си* в сигурни архиви, откъдето, разбира се, те ще бъдат извадени след моята смърт. Съжалявам единствено, че трябва да призная за виновна (истината го изисква) бедната Беатриче Ченчи, обожавана и почитана от всички, които са я познавали точно толкова, колкото нейният отвратителен баща беше мразен и ненавиждан.

Не може да се отрече, че този човек беше получил от небето удивителна проницателност и своенравност; той беше син на монсиньор Ченчи, който при папа Пий V (Гислиери) се беше издигнал до поста *ковчежник* (министър на финансите). Папата, всецяло погълнат, както е известно, от справедлива омраза против ереста и зает с възстановяването на своята изумителна инквизиция, изпитваше само презрение към светското управление на държавата, така че монсиньор Ченчи, който бе ковчежник в течение на няколко години до 1572, остави на този ужасен човек, негов син и баща на Беатриче, чист годишен доход от сто и шестдесет хиляди пиастра (около два и половина милиона франка в 1837).

Освен с крупното си богатство на младини Франческо Ченчи се славеше също със сила и смелост, с каквито нито един римлянин на неговата възраст не би могъл да се похвали. Благодарение на тази си слава той се ползваше с голямо влияние пред папския двор и сред народа, още повече че престъпните дела, които започваха да му приписват, бяха от тези, които светът прощава лесно. Много римляни си спомняха още с горчиво съжаление за свободата на мислене и действие, на която се бяха радвали по времето на Лъв X, отнет от нас в 1513, и при Павел III, починал в 1549. При този последен папа се

заговори за младия Франческо Ченчи по повод на някои не съвсем обичайни любовни похождения, доведени от него до успешен край с помощта на още по-необичайни средства.

При Павел III, време, когато можеше да се говори все още без страх, мнозина казваха, че Франческо Ченчи бил най-вече жаден за необикновени приключения, които могат да му доставят *peripezie di pouva idea*, нови и остри усещания; тези, които твърдяха така, се позоваваха на сведения от неговите счетоводни книги като например следното:

„За похождения и *peripezie* в Тосканела — три хиляди и петстотин пиастра (около шестдесет хиляди франка в 1837) е *non fu caro* (при това не беше много скъпо).“

В другите италиански градове може би не знаят, че нашата съдба и начина ни на живот в Рим зависят от характера на управляващия папа. Така, в продължение на тринадесет години, при добрия папа Григорий XIII (Буонкомпани) всичко беше позволено в Рим; всеки, който искаше, можеше да нареди да прободат с кинжал неговия враг и не беше преследван за това, стига да действаше непредпазливо. След тази крайна снизходителност последва период на крайна строгост, продължил цели пет години при управлението на великия Сикст V, за когото са казали, както за император Август, че е трябвало да не идва никога или да остане завинаги. По негово време ексекутираха заради убийства или отравяния, датиращи от преди десет години и забравени отдавна, но за които горките престъпници са имали нещастията да споменат в изповед пред кардинал Монталто, впоследствие папа Сикст V.

За Франческо Ченчи се заговори много главно при Григорий XIII. Той беше женен за извънредно богата жена, каквато подхожда на един толкова влиятелен сеньор; тя почина, след като му роди седем деца. Наскоро след нейната смърт той се ожени повторно за Лукреция Петрони, рядко красива и прочута особено с блестящата белота на кожата си, но доста пълна, което впрочем е общ недостатък на нашите римлянки.

От Лукреция той нямаше деца.

Най-малкият порок, в който можеше да бъде упрекнат Франческо Ченчи, беше неговото влечение към порочната любов; най-големият

беше неверието му в бога. Нито веднъж в живота му не бяха го виждали да влиза в църква.

Три пъти затварян за разврат, той се отървяваше всеки път, като подкупваше срещу двеста хиляди пиастра лицата, ползващи се с благоволенieto на дванадесетимата папи, при които беше последователно живял. (Двеста хиляди пиастра се равняват близо на пет милиона в 1837.)

Видях за пръв път Франческо Ченчи, когато беше вече с посивели коси, по времето на папа Буонкомпани, при когото всичко беше позволено на оня, който се осмеляваше. Беше висок приблизително пет стъпки и четири пръста мъж, добре сложен, макар и много сух. Минаваше за извънредно силен, но възможно е сам той да разпространяваше за себе си тези слухове. Имаше големи и изразителни очи с ниско надвиснал горен клепач, силно издаден напред нос, тънки устни и очарователна усмивка. Тази усмивка ставаше страшна, когато спираше погледа си върху своите врагове; при най-малко вълнение или възбуда започваше да трепери силно и това го притесняваше. Виждах съм го в моята младост, при папа Буонкомпани, да пътува с кон от Рим за Неапол навярно пак заради някое любовно похождение; прекосяваше Сан Джерманския лес и гората Фаджола без никакъв страх от бандити; казват, че изминавал разстоянието за по-малко от двадесет часа. Пътуваше винаги сам и без да предупреди никого. Когато първият му кон се умореше, той купуваше или открадваше друг. При най-малка съпротива не се поколебаваше да си послужи с кинжала. Но истината е, че по времето на моята младост, когато беше четиридесет и осем или петдесет годишен, никой не дръзваше да му се противопостави. Най-голямото му удоволствие беше да отправя предизвикателство на враговете си.

Франческо Ченчи беше добре познат по всички пътища на папските владения; плащаше щедро, но беше способен два или три месеца след нанесената му обида да изпрати един от наемниците си да убие лицето, което му е нанесло обида.

Единственото благочестиво дело за целия му дълъг живот бе построяването с негови средства в двора на просторния му дворец край Тибър на една църква, посветена на св. Тома; но и в този случай той бе подтикнат към това хубаво деяние от желанието да вижда пред очите си гробовете на своите деца^[20], към които изпитваше безкрайна

и противоестествена омраза още от най-ранното им детство, когато не можеха с нищо да го оскърбят.

„Там искам да легнат всички“ — казваше той често с горчив смях на работниците, наети за строежа на църквата. Франческо Ченчи изпрати тримата си по-големи сина Джакомо, Кристофоро и Роко да учат в Саламанския университет в Испания. След като се озоваха в тази далечна страна, той изпита злорадо удоволствие, като ги остави без средства, и тези нещастни младежи, след безброй писма до своя баща, останали всички без отговор, бяха принудени да се завърнат в родината си, заемайки дребни суми или направо просейки по пътищата.

В Рим те намериха баща си по-строг, по-суров, по-зъл от всеки друг път; въпреки огромното си богатство, той отказа да дава на синовете си пари както за дрехи, така и за закупуването на най-обикновена храна. Тези нещастници бяха принудени да се обърнат към папата, който застави Франческо Ченчи да им отпусне малка издръжка. С тази съвсем незначителна помощ те се отделиха от баща си.

Наскоро след това Франческо бе хвърлен в затвора за трети и последен път заради своите непристойни похождения; тогава тримата братя поискаха аудиенция от негово светейшество, управляващия и досега папа, и го помолиха в един глас да накаже със смърт Франческо Ченчи, техния баща, който позори, казваха те, дома им. Климент VIII имаше голямо желание да го направи, но не искаше да задоволи молбата на тези млади изверги и най-позорно ги изгони.

Бащата, както вече казахме, излезе от затвора, като заплати огромна сума, за да се застъпят за него. Не е трудно да се досетим, че странната постъпка на тримата му по-възрастни сина засили още повече ненавистта, която той изпитваше към децата си. Проклинаше ги от сутрин до вечер, без разлика малки или големи и ежедневно нанасяше побой на двете си нещастни дъщери, които живееха при него в двореца.

По-възрастната от двете, въпреки строгия надзор, успя с големи мъки да подаде прошение до папата; в него тя закликаше негово светейшество да я омъжи, ако ли не, да я изпрати в манастир. Климент VIII се съжали над нейното нещастие и я омъжи за Карло Габриели, произхождащ от една от най-благородните фамилни на Губио; негово светейшество застави бащата да ѝ даде голяма зестра.

При тоя неочакван удар Франческо Ченчи изпадна в неопишуема ярост и за да попречи на Беатриче, когато порасне да последва примера на сестра си, той я затвори в една от стаите на своя огромен дворец. Там той не разрешаваше на никого да вижда Беатриче — тогава едва четиринадесетгодишна и вече в разцвета на своята хубост. Но тя се отличаваше особено с такава веселост, с такава простодушие и чувство за хумор, каквито не съм виждал у другиго. Франческо Ченчи ѝ носеше лично храната. Може да се предположи, че тогава именно това чудовище се е влюбило в нея или се престори на влюбен, за да измъчва своята нещастна дъщеря. Той ѝ говореше често за коварната постъпка на нейната по-голяма сестра и накрая, вбесен от собствените си думи, смазваше от бой Беатриче.

Междувременно неговият син Роко бе убит от някакъв колбасар, а на следната година Кристофоро Ченчи загина от ръката на Паоло Корсо от Меса. По този повод Франческо Ченчи прояви отвратителното си безбожие, като на погребението на двамата си сина не пожела да похарчи нито стотинка за свещи. Узнавайки за смъртта на своя син Кристофоро, той се провикна, че ще се почувства щастлив едва когато всички негови деца бъдат погребани; а когато и последният от тях умре, от радост ще запали собствения си дворец. Рим бе смаян от тези думи, но хората смятаха, че всичко може да се очаква от човек, който намира удовлетворение единствено в това, да отправя предизвикателство към всички, дори към самия папа.

(Тук става невъзможно да следваме римския автор в твърде неясния разказ за странните действия, с които Франческо Ченчи е искал да смае съвременниците си. Както личи по всичко, жертви на неговите чудовищни замисли са били жена му и злочестата му дъщеря.)

Но всичко това му се видя малко. Той се опита със заплахи, служейки си и с насилие, да обладае собствената си дъщеря, която беше вече зряла и красива девойка; не се свенеше да легне в леглото ѝ съвършено гол. Разхождаше се с нея из салоните на двореца си също така гол, а после я отвеждаше в леглото на жена си, за да може нещастната Лукреция да види в бледата светлина на лампите какво върши с Беатриче.

Той внушаваше на това клето момиче една ужасна ерес, която едва се осмелявам да разкажа, а именно, че когато един баща живее

със собствената си дъщеря, децата, родени от тази връзка, са непременно светци, и че всички най-големи почитани от църквата светци са родени по този начин, сиреч техният дядо по майчина линия е бил и техен баща.

Когато Беатриче се съпротивяваше на неговите гнусни посегателства, той я биеше жестоко и бедното момиче, като не можеше да понесе този толкова злочест живот, реши да последва примера на сестра си. Тя направи най-подробно изложение до папата, но по всяка вероятност Франческо Ченчи беше взел всички предохранителни мерки, тъй като молбата на Беатриче не попадна в ръцете на негово светейшество; във всеки случай тя не бе открита сред папските *memoriali*^[21] в момента, когато Беатриче се намирал в затвора и нейният защитник имаше най-голяма нужда от този документ; той би могъл да разкрие до известна степен нечуваните деяния, вършени в двореца Петрела. Нима от него нямаше да стане очевидно за всички, че Беатриче е била в правото си на законна самозащита? Молбата ѝ беше подписана също от Лукреция, мащехата на Беатриче.

Франческо Ченчи узна за този опит и както можем да предположим, с още по-голяма ярост удвои издевателствата над двете нещастни жени.

Животът им стана съвсем непоносим и тогава, като видяха, че не могат да очакват справедливост от страна на суверена, чиито приближени бяха подкупени с богати дарове от Франческо Ченчи, те намислиха да прибегнат до едно последно средство, което ги погуби, но имаше това преимущество, че сложи край на земните им мъки.

Трябва да отбележим, че прочутият монсиньор Гуера ходеше често в двореца Ченчи. Той беше висок на ръст и много красив; беше получил от съдбата рядък дар: да успява във всичко, за каквото се залови. Предполагаше се, че е обичал Беатриче и е възнамерявал да захвърли *mantelletta*^[22] и да се ожени за нея.^[23] Макар да криеше крайно внимателно чувствата си, той бе мразен от Франческо Ченчи, който го упрекуваше, че е бил в близки връзки с всички негови деца. Когато монсиньор Гуера научаваше, че синьор Ченчи не е в двореца, той отиваше в стаята на двете дами и прекарваше там часове наред в разговор с тях, слушайки техните жалби от невероятно лошото отношение към тях. Изглежда, че Беатриче първа се е осмелила да сподели гласно с монсиньор Гуера проекта, на който се бяха спрели. С

времето той подаде ръка на това начинание. Преследван многократно от молбите на Беатриче, негова светлост се съгласи най-сетне да съобщи това необичайно намерение на Джакомо Ченчи, без чието съгласие не можеше нищо да се предприеме, тъй като той беше старшият брат и глава на семейството след Франческо Ченчи.

Не беше никак трудно да привлекат в заговора Джакомо; той беше извънредно малтретиран от баща си, който не му оказваше никаква подкрепа, а това го притесняваше чувствително, толкова повече че беше женен и имаше шест деца. Решиха да се съберат в дома на монсиньор Гуера и там да обмислят по какъв начин да умъртвят Франческо Ченчи. Въпросът бе обсъден при съблюдаване на всички формалности и за всяко нещо бе поискано съгласието на мащехата и на младото момиче. Когато най-сетне бе взето решение, за изпълнението на плана избраха двама васали на Франческо Ченчи, които хранеха смъртна омраза към него. Единият от тях се наричаше Марцио; беше безстрашен човек, много привързан към нещастните деца на Франческо Ченчи и заради тях прие да участва в престъплението. Вторият, Олимпио, беше назначен от принц Колона за комендант на крепостта Петрела в Неаполитанското кралство, но по настояване на Франческо Ченчи, който имаше огромно влияние над него, принцът го изгони.

За всяко нещо се споразумяваха с тия двама души. Тъй като Франческо Ченчи беше обявил, че за да избегне задухата в Рим, ще отиде да прекара лятото в крепостта Петрела, хрумна им идеята да привлекат за делото десетина неаполитански бандити. Олимпио пое грижата да ги издири. Решиха да ги укриват в гората около Петрела и там да ги предупредят, щом Франческо Ченчи излезе от крепостта; те ще го отвлекат по пътя и ще поискат от семейството му голям откуп, за да го освободят. Децата ще бъдат принудени да се върнат в Рим, за да набавят парите, но ще се престорят, че не могат да намерят бързо исканата сума и тогава бандитите, като не получат откуп, ще изпълнят заплахата и ще убият Франческо Ченчи. По този начин никой няма да заподозре кои са истинските виновници за неговата смърт.

С настъпването на лятото, когато Франческо Ченчи замина от Рим за Петрела, шпионинът, който трябваше да извести за тръгването му, се забави и бандитите, скрити в гората, нямаха време да излязат на големия път. Ченчи пристигна благополучно в Петрела, а бандитите,

изморени от чакане на тази съмнителна плячка, се пръснаха за грабежи по други места.

От своя страна Ченчи, подозрителен и предпазлив старик, не се решаваше да излиза сам от крепостта. Старческата немощ, която трудно понасяше, като че ли усилваше неговата раздразнителност и той се отнасяше все по-жестоко към двете нещастни жени, като се оплакваше, че те се радват на неговата слабост.

Тласната до крайност от ужасите, които понасяше, Беатриче заповяда да повикат до стените на крепостта Марцио и Олимпио. През нощта, докато баща ѝ спеше, тя разговаря с тях от едно ниско прозорче и им даде писмо за монсиньор Гуера. В него тя молеше монсиньор Гуера да обещае на Марцио и Олимпио хиляда пиастра, ако се наемат самите те да убият Франческо Ченчи. Една трета от сумата трябваше да им бъде изплатена от монсиньор Гуера в Рим преди деянието, а другите две трети — от Лукреция и Беатриче след извършването му, когато те двете ще станат господарки на богатствата на Ченчи.

Бе уговорено, освен това, убийството да бъде извършено в деня на рождението на светата дева Мария, като за целта двамата мъже бяха тайно въведени в крепостта. Но Лукреция бе възпряна поради чувство на почит към празника на мадоната и тя накара Беатриче да отложи убийството с един ден, за да не извършат двоен грях.

И така, на 9 септември 1598 година вечерта майката и дъщерята много ловко дадоха опиум на Франческо Ченчи и този толкова труден за измамване човек изпадна в дълбок сън.

Към полунощ Беатриче сама пусна Марцио и Олимпио в крепостта, а след това заедно с Лукреция ги въведе в стаята на старика, който спеше дълбоко. Оставиха ги тук, за да извършат всичко, както беше уговорено, а те двете отидоха да чакат в една съседна стая. Изведнъж видяха двамата мъже да се връщат преbledнели и като че ли въвн от себе си.

— Какво има пак? — извикаха жените.

— Това, че е подло и позорно — отвърнаха те — да се убие един нещастен старец в съня му! Състраданието ни попречи да го сторим.

Като чу това оправдание, Беатриче бе обзета от възмущение и се нахвърли върху тях с думите:

— Значи, вие, двама мъже, нямате смелостта да убиете един спящ човек, след като отлично знаете по каква работа сте тука! Още

по-малко бихте се осмелили да го погледнете в лицето, ако беше буден! И за това смеете да взимате пари! Какво пък, щом вашето малодушие ме принуждава, аз самата ще убия баща си. Но и вие няма да живеете дълго!

Засрамени от тия унищожителни думи и страхувайки се да не им заплатят по-малко, убийците влязоха решително в стаята, последвани от жените. Единият от бандитите имаше голям гвоздей, който постави вертикално до окото на заспалия старец; другият, с чука, който държеше, му заби гвоздеа в главата. По същия начин забиха втори гвоздей в гърлото му, и тази нещастна душа, обременена с толкова пресни грехове, беше незабавно отнесена от дяволите; тялото се бореше, ала напразно.

Като свършиха с това, младото момиче даде на Олимпио голяма кесия с пари, на Марцио даде обточения със златен ширит сукнен плащ, който принадлежеше на баща ѝ, и ги изпрати да си вървят.

Останали сами, жените най-напред извадиха големия гвоздей, забит в главата на трупа, а после този, който беше в шията; сетне, като увиха тялото в чаршаф, двете го повлякоха през дълга редица от стаи до една галерия, която гледаше към малка изоставена градина. Оттук те запокитиха тялото върху големия бъзов храст, който растеше на това уединено място. Понеже имаше отходни места на края на тази малка галерия, те се надяваха, че когато на следния ден открият тялото на стария, паднало върху клоните на храста, те предположат, че се е подхлъзнал и е паднал, отивайки там.

Всичко стана точно така, както бяха предвидили. На сутринта, когато намериха трупа, в крепостта настана голяма тревога. Двете жени също нададоха викове, оплаквайки нещастната смърт на своя баща и съпруг. Но младата Беатриче, която имаше смелостта на поруганата чест, не притежаваше необходимото в живота благоразумие; още в ранни зори тя беше дала на жената, която переше бельото в крепостта, окървавения чаршаф, казвайки ѝ да не се учудва от толкова кръв, тъй като през нощта страдала от обилно кръвотечение; така, за момента поне, всичко мина благополучно.

Дадоха почетен гроб на Франческо Ченчи, а двете жени се върнаха в Рим, за да се порадват на спокойствието, за което толкова дълго напразно бяха мечтали. Смятаха, че щастието им ще трае вечно, защото не знаеха това, което ставаше в Неапол.

Божието правосъдие не можеше да допусне едно толкова жестоко отцеубийство да остане ненаказано; веднага щом столицата узна за случилото се в крепостта Петрела, то внуши на главния съдия съмнения и той изпрати кралски комисар да огледа трупа и да арестува заподозрените лица.

Кралският комисар нареди да се арестуват всички, които обитаваха крепостта. Те бяха оковани във вериги и отведени в Неапол; в показанията им не откриха нищо подозрително, освен думите на перачката, която бе казала, че е получила от Беатриче окървавен чаршаф. Попитаха я дали Беатриче се е постарала да обясни причината за тези кървави петна; тя отговори, че Беатриче ѝ споменала за естествено неразположение. Попитаха я могат ли петна с такава големина да се дължат на него; тя отговори, че не, че петната върху чаршафите били яркочервени на цвят.

Изпратиха веднага сведението на властите в Рим, изминаха обаче няколко месеца, преди на някого там да дойде наум да задържи децата на Франческо Ченчи. Лукреция, Беатриче и Джакомо имаха хиляди пъти възможността да се спасят било като отидат във Флоренция под предлог за поклонение, било като отпътуват с някой кораб от Чивита-Векиа, но бог им отказа това спасително внушение.

Монсиньор Гуера, осведомен за това, което ставаше в Неапол, се залови веднага да намери хора, които да убият Марцио и Олимпио. Но само Олимпио можа да бъде убит в Терни. Неаполското правосъдие бе наредило арестуването на Марцио, който бе отведен в Неапол и там призна всичко.

Това съдбоносно показание бе препратено незабавно в Рим, където се решиха най-сетне да арестуват и отведат в затвора „Корте Савела“ Джакомо и Бернардо Ченчи, единствените живи синове на Франческо Ченчи, както и Лукреция, неговата вдовица. Беатриче бе пазена в двореца на своя баща от значителна група полицаи. Марцио бе докаран от Неапол и задържан също в затвора „Савела“. Тук той бе подложен на очна ставка с двете жени, които отричаха упорито всичко, особено Беатриче, която не искаше за нищо на света да признае, че познава обточения с ширити плащ, който бе дала на Марцио. Последният, внезапно трогнат от възхитителната красота и от чудното красноречие на младото момиче в отговорите му на съдията, отрече всичко, което бе признал в Неапол. Подложиха го на изтезания, той не

призна нищо и предпочете да умре в мъки — заслужена почит към красотата на Беатриче.

След смъртта на този човек, предвид на това, че обвинението не беше доказано, съдиите счетоха, че нямат достатъчно основание, за да подложат на изтезание двамата сина на Ченчи или двете жени. Четиримата бяха отведени в крепостта „Сант-Анджело“, където прекараха няколко месеца на спокойствие.

Опасността изглеждаше отминала и никой в Рим не се съмняваше вече, че това красиво и толкова смело момиче, което бе събудило такъв интерес, щеше скоро да бъде пуснато на свобода, когато за нещастие в ръцете на правосъдието падна бандита, който беше убил Олимпио в Терни. Отведен в Рим, този човек призна всичко.

Монсиньор Гуера, тъй странно злепоставен от признанията на бандита, бе призван да се яви в съда в най-кратък срок. Чакаше го със сигурност затвор и може би смърт. Но този удивителен човек, който във всички свои начинания се ползваше с особеното покровителство на съдбата, успя да се спаси по чудо. Той минаваше за най-красивия мъж в папския двор и беше прекалено известен в Рим, за да избяга незабелязано; при това всички градски врати бяха усилено охранявани, а домът му, още от момента на неговото призоваване в съда, вероятно беше под наблюдение. Трябва да отбележим, че той беше висок на ръст, имаше изключително бяло лице, хубава руса брада и великолепна коса със същия цвят.

С невероятна бързина той се споразумя с някакъв въглищар, взе дрехите му, обръсна си главата и брадата, начерни си лицето, купи две магарета и тръгна, накуцвайки из улиците на Рим, да продава въглища. Беше придобил учудващо груб и глуповат вид; с претъпкана от хляб и кромид лук уста, той ходеше навред из града и хвалеше стоката си, а в същото време стотици полицаи го търсеха не само в Рим, но и по всички пътища. Най-сетне, когато лицето му стана добре известно на повечето полицаи, той се осмели да напусне Рим, карайки пред себе си двете магарета, натоварени с въглища. Няколко пъти той среща групи от полицаи, на които и през ум не мина да го спрат. Оттогава е писал само едно писмо; майка му му прати пари в Марсилия и се предполага, че е във Франция като войник.

Признанието на убицеца от Терни и бягството на монсиньор Гуера, което предизвика огромна сензация в Рим, раздухаха до такава

степен подозренията и дори уликите срещу Ченчи, че те бяха преместени от „Сант-Анджело“ и препратени в затвора „Савела“.

Двамата братя, подложени на изтезания, далеч нямаха душевната издръжливост и благородството на Марцио. Те малодушно признаха всичко. Синьора Лукреция Петрони, свикнала на уют и най-големи удобства, а освен това с доста пълно телосложение, не можа да понесе разпита чрез *физическо изтезание* и каза всичко, каквото знаеше.

Но не беше така с Беатриче Ченчи, поразила всички със силата на своя дух и с твърдостта си. Нито уговорките, нито заплахите на съдията Москати постигнаха целта си. Тя понасяше изтезанието с въже с възхитително мъжество, без да трепне. Нито веднъж не се удаде на съдията да изтръгне от нея показание, което да я компрометира и най-малко; нещо повече, със своите остроумни отговори, тя обърка напълно прочутия Улисе Москати, натоварен с нейния разпит. Той беше до такава степен учуден от поведението на младото момиче, че сметна за необходимо да докладва за това на негово светейшество, папа Климент VIII, щастливо управляващ и днес.

Негово светейшество пожела да види и проучи протокола от следствието. Той се боеше, че съдията Улисе Москати, прочут с големите си познания и с изключителната проникателност на своя ум, е бил пленен от красотата на Беатриче и я е пощадил при разпита. От това последва обстоятелството, че папата му отне делото и го възложи на друг, по-строг съдия. Действително, този варварин има смелост да подложи безмилостно на изтезание това красиво тяло, (*ad torturam capillorum*), тоест, като разпитваше Беатриче, завързана за косите и висяща).^[24]

Докато беше още на уреда за изтезание, новият съдия нареди да доведат при Беатриче мащехата и братята ѝ. Щом като Джакомо и синьора Лукреция я видяха, те възкликнаха:

— Грехът е извършен, трябва да се покаеш! Не бива да разрешаваш да измъчват повече тялото ти с напразно упорство.

— Вие искате да покриете с позор нашия дом, да умрем в безчестие! — извика младото момиче. — Вършите голяма грешка, но щом искате, нека бъде така.

И като се обърна към полицаите, им рече:

— Отвържете ме и нека ми прочетат показанията на моята майка. Аз ще потвърдя това, което трябва да бъде потвърдено, и ще отрека

това, което трябва да бъде отречено.

Така и стана; тя потвърди всичко, което отговаряше на истината. [26] Веднага свалиха веригите на всички и тъй като не беше виждала цели пет месеца братята си, Беатриче поиска да обядва с тях и те прекараха четиримата заедно един много весел ден.

Но на другата сутрин ги разделиха отново; двамата братя бяха отведени в затвора „Тординона“, а жените останаха в затвора „Савела“. Папата, като видя протокола, съдържащ признанията на всички, заповяда незабавно те да бъдат завързани за опашките на неукротени коне и така да бъдат умъртвени.

Цял Рим изтръпна, като узна за тази строга присъда. Много кардинали и принцове отидоха да молят на колене папата да даде на тези нещастници възможност да се защитят.

— А те дадоха ли на своя стар баща тази възможност? — отговори възмутен папата.

Най-сетне, по специална милост, той благоволи да отложи изпълнението на присъдата с двадесет и пет дни. Тозчас най-добрите адвокати на Рим се заловиха да *пишат* по това дело, което беше изпълнило града със смут и жал. На двадесет и петия ден те се явиха всички заедно пред негово светейшество. Николо де Андежилс говори пръв, но той не бе прочел и два реда от своята защита, когато Климент VIII го прекъсна.

— Значи — възкликна той, — в Рим има хора, които убиват бащите си и адвокати, които ги защитават.

Всички занемяха; единствен Фариначи се осмели да вдигне глас:

— Пресвети отче — каза той, — ние сме тук не за да оправдаваме престъплението, а за да докажем, ако можем, че неколцина или поне един от тези нещастници са невинни.

Папата му направи знак да говори и той говори цели три часа, след което папата взе речите на всички и ги отпрати. Когато си тръгнаха, Алтиери вървеше последен; от страх да не си навлече гнева на папата, той падна на колене пред него и рече:

— Като защитник на бедните, не можех да не се явя по това дело. На което папата отвърна:

— Аз не се чудя на вас, а на другите.

Папата не пожела да легне и цялата нощ чете адвокатските защиты, подпомогнат в тази работа от кардинал Сан-Марчело. Негово

светейшество бе толкова трогнат, че мнозина хранеха надежда за живота на тези нещастници. С цел да спасят синовете, адвокатите прехвърлиха цялата вина върху Беатриче. Тъй като беше доказано по време на процеса, че баща ѝ неколkokратно се е опитвал със сила да я въвлече в престъпното си намерение, адвокатите се надяваха, че убийството ще ѝ бъде простено, тъй като е била в положение на законна самоотбрана; а при тези условия, ако главната виновница за престъплението останеше жива, как тогава нейните братя, които са били увлечени от нея, можеха да бъдат осъдени на смърт?

След тази нощ, посветена на длъжността му на съдия, Климент VIII заповяда обвиняемите да бъдат върнати в затвора и настанени в отделни килии. Това обстоятелство събуди големи надежди у жителите на Рим, които в цялото това шумно дело се интересуваха само от съдбата на Беатриче. Беше доказано, че тя е обичала монсиньор Гуера, но не бе нарушила с нищо правилата на най-строгата добродетел; не можеха, следователно, от гледище на истинското правосъдие да ѝ припишат престъпленията на едно чудовище и тя щеше да бъде наказана за това, че се е възползвала от правото си на самозащита! Но какво би станало, ако се беше съгласила? Трябваше ли човешкото правосъдие да умножава страданията на това мило същество, толкова достойно за състрадание и при това така нещастно? След един толкова нерадостен живот, изпълнен с всевъзможни страдания, които се бяха струпали върху нея преди още да е навършила шестнадесет години, нямаше ли и тя право най-сетне на няколко не толкова ужасни дни? Всички в Рим като че ли бяха натоварени с нейната защита. Но не би ли била оправдана, ако при първия опит на Франческо Ченчи да посегне на честта ѝ, тя го бе пробозала с кинжал?

Папа Климент VIII беше благ и милосърден. Ние започвахме да се надяваме, че засрамен от прищявката, която го бе накарала да прекъсне пледоарията на адвокатите, той ще прости на оня, който бе отговорил на силата със сила, наистина не при първото престъпление, но при опита то да бъде извършено повторно. Цял Рим изпадна в тревога, когато папата получи известието за насилствената смърт на маркиза Костанца Санта Кроче. Нейният син Паоло Санта Кроче беше убил с нож шестдесетгодишната си майка, защото не искала да го направи наследник на цялото си имущество. В доклада се добавяше, че Санта Кроче е забягнал и няма надежда да бъде заловен. Папата си

спомни братоубийството на Масими, извършено неотдавна. Отчаян от зачестилите убийства на близки роднини, негово светейшество сметна, че не му е позволено да прощава. Получавайки този съдбоносен доклад относно Санта Кроче, папата се намираше в двореца Монте-Кавало; там той прекара целия ден на 6 септември, за да бъде по-близо до църквата „Санта Мария дели Анджели“^[27], където на следната сутрин трябваше да ръкоположи за епископ някакъв немски кардинал.

В петък, 22 часа (4 часа следобед)^[28], той повика Феранте Таверна, губернатор на Рим, и му каза буквално следното:

— *Поверяваме ви делото Ченчи, за да се погрижите незабавно да бъде въздадено правосъдие.*

Губернаторът се завърна в двореца си силно развълнуван от заповедта, която току-що беше получил; той обяви веднага смъртната присъда и свика съвет, за да разисква относно начина на екзекуцията.

В събота сутринта, на 11 септември 1599 година, най-видните римски сеньори, членове на братството на *Confortatori* отидоха в двата затвора — „Корте Савела“, където бяха Беатриче и нейната мащеха, и „Тординона“, където се намираха Джакомо и Бернардо Ченчи. През цялата нощ в петък срещу събота, римските сеньори, които знаеха за случилото се, тичаха неуморно от двореца Монте-Кавало до дворците на първите кардинали, с цел да постигнат жените поне да бъдат екзекутирани в двора на затвора, а не на позорния ешафод, както и да получат помилване за младия Бернардо Ченчи, който едва бе навършил петнадесет години и не е могъл да участва в никакъв заговор. Благородният кардинал Сфорца се отличи с особено усърдие през тази съдбоносна нощ, но въпреки цялото си влияние, той не можа да стори нищо. Престъплението на Санта Кроче беше гнусно престъпление, извършено за пари, а Беатриче беше извършила престъпление, за да спаси честта си.

Докато най-влиятелните кардинали губеха напразно времето си, Фариначи, нашият голям юрист, има дързостта да проникне при папата; стигнал до негово светейшество, този удивителен човек съумя да трогне сърцето на папата и благодарение на своята настойчивост да спаси живота на Бернардо Ченчи.

Когато папата изрече решителната дума, беше може би към четири часа сутринта (събота, 11 септември). През цялата нощ бяха работили на площада при моста „Сант-Анджело“ по подготовката на

тази жестока трагедия. Междувременно всички необходими документи във връзка с изпълнението на присъдата можаха да бъдат изготвени едва в пет часа сутринта, така че едва в шест отидоха да съобщят съдбоносната вест на тия нещастници, които спяха спокойно.

На първо време младото момиче не можеше да намери дори сили да се облече. То издаваше непрекъснати пронизителни писъци, в плен на най-страшно отчаяние.

— О, господи, възможно ли е — викаше тя — да трябва така ненадейно да умра?

Лукреция Петрони, напротив, се държа много пристойно; най-напред тя коленичи да се помоли, после подкани спокойно дъщеря си да отидат заедно в параклиса, където двете трябваше да се подготвят за великия преход от живота към смъртта.

Нейните думи възвърнаха цялото спокойствие на Беатриче; колкото изпърво се бе показала невъздържана и буйна, толкова тя стана кротка и разумна, щом като мащехата ѝ припомни дълга на тази възвишена душа. От този момент тя стана огледало на издръжливост, от което се възхищаваше цял Рим.

Тя помоли да повикат нотариус, за да направи своето завещание, което ѝ бе разрешено. Поръча тялото ѝ да бъде погребано в църквата „Сан Пиетро-ин-Монторио“ и завеща триста хиляди франка на женския орден на *стигматите* (монахини, почитащи стигмите на Сан Франческо): тази сума трябваше да послужи за зестра на петдесет бедни момичета. Трогната от нейния пример, синьора Лукреция също направи своето завещание, съгласно което тялото ѝ трябваше да бъде погребано в църквата „Сан-Джорджо“; тя остави петстотин хиляди франка помощи на същата тази църква и направи ред други благочестиви дарения.

В осем часа те се изповядаха, изслушаха литургията и приеха светото причастие. Но преди да отидат на литургията, синьора Беатриче отбеляза, че не е подходящо да застанат на ешафода пред очите на народа в богатите си одеяния. Тя поръча две рокли — едната за нея, другата за мащехата ѝ. Роклите бяха като тези, които носят монахините — без украшения на гърдите и на раменете, силно набрани, с широки ръкави. Роклята на мащехата беше от черен памучен плат, а на младото момиче — от синя тафта с груб шнур, опасващ кръста.

Когато донесоха роклите, синьора Беатриче, която беше коленичила, стана и каза на синьора Лукреция:

— Майко моя, часът на нашите страдания приближава; време е да се приготвим, да сменим роклите си и да си окажем сетната услуга да се облечем взаимно.

На площада при моста Сант-Анджело беше издигнат голям ешафод и върху него *tappaja* (нещо от (рода на гилотината). В тринадесет часа (осем часа сутринта). Членовете на братството на милосърдието донесоха голямото разпятие и го положиха до вратата на затвора. Джакомо Ченчи излезе пръв от затвора; той падна на колене набожно върху прага на вратата, каза своята молитва и целуна светите рани на разпятието. След него вървеше Бернардо Ченчи, по-младият му брат, също със завързани ръце и с малка дъсчица пред очите. Тълпата беше огромна, в миг настъпи суматоха, причинена от една саксия, която падна от някакъв прозорец почти върху главата на едното от каещите се, застанал встрани от хоругвата със запалена факла в ръка.

Всички погледи бяха устремени в двамата братя, когато ненадейно към тях се приближи фискалът^[29] на Рим и обяви:

— Синьор Бернардо, Всевишният ви помилва; благоволете да съпроводите вашите близки и се помолен на бога заради тях.

В същия момент неговите двама *confortatori* свалиха малката дъсчица пред очите му. Палачът настани Джакомо Ченчи в колата и го съблече, за да може да го измъчва с нажежени клещи. Когато палачът дойде при Бернардо, той провери подписа на акта за помилване, развърза го, свали белезниците му и понеже той също беше без дрехи с оглед на предстоящото изтезание, палачът го качи на колата и го наметна с разкошния, общит със златни ширити плащ. (Казват, че бил същият, който Беатриче беше дала на Марцио след убийството в крепостта „Петрела“). Огромната тълпа струпана на улицата, по прозорците и върху покривите, се развълнува отведнъж; чу се неясен шум — хората си казваха едни на други, че са помилвали живота на това дете.

Пеенето на псалмите започна и процесията се отправи бавно през площад Навона към затвора „Савела“. Стигнала до вратата на затвора, хоругвата спря, двете жени излязоха, поклониха се пред светото разпятие и тръгнаха пешком една подир друга. Бяха облечени

така, както бе казано по-горе, главите им бяха покрити с голям воал от тафта, стигащ почти до кръста.

Синьора Лукреция като вдовица носеше черен воал и черни велурени пантофки без токове, според тогавашния обичай.

Воалът на младото момиче беше от синя тафта, както и роклята ѝ; на плещите си беше метнала голям брокатен плащ, носеше пола от виолетово сукно и бели велурени пантофки, изящно привързани и стегнати с тъмночервени шнурове. Беше особено грациозна, като вървеше в това облекло и сълзи неволно бликаха в очите на всички, които я виждаха как пристъпва бавно в последните редици на процесията.

И двете жени бяха със свободни ръце, но с привързани към тялото мишници, така че всяка една от тях да може да носи разпятие, което те държаша съвсем близо до очите си. Ръкавите на роклите им бяха толкова широки, че се виждаха ръцете им, покрити от стегнатата в китките риза, според обичая в страната.

Синьора Лукреция, която имаше по-меко сърце, плачеше почти непрекъснато; младата Беатриче, напротив, проявяваше голямо самообладание и като извърещаше очи към всяка от църквите, пред които минаваше процесията, коленичеше за миг и казваше с твърд глас: *Adoramus te, Christe!*^[30]

Междувременно бедният Джакомо Ченчи беше измъчван в колата с нажежени клещи и проявяваше голяма издръжливост.

Процесията едва можа да прекоси долния край на площада при моста Сант-Анджело — толкова многобройни бяха колите и хората. Отведоха веднага жените в параклиса, предварително приготвен за целта; след малко заведоха там и Джакомо Ченчи.

Младият Бернардо, загърнат в своя обточен с ширити плащ, бе отведен направо на ешафода; всички помислиха, че го водят на смърт, и че не е бил помилван. Клетото момче беше така изплашено, че изпадна в безсъзнание още при първата стъпка, която направи върху дъсчения подиум. Свестиха го със студена вода и го поставиха седнал с лице срещу *tapnaja*.

Палачът отиде да доведе синьора Лукреция Петрони; ръцете ѝ бяха завързани отзад, нямаше вече наметало върху раменете. Тя се яви на площада, придружена от хоругвата, главата ѝ бе покрита с воала от черна тафта. Тук тя извърши своето примирение с бога и целуна

светите рани. Казаха ѝ да остави пантофите си на паважа; понеже беше много пълна, тя се изкачи с мъка. Когато стъпи на ешафода и ѝ свалиха воала от черна тафта, смути се силно, че ще я видят голи рамене и гърди. Тя се погледна, пак погледна *тапнаја* и в знак на покорство вдигна бавно рамене. Сълзи бликнаха от очите ѝ и тя каза:

— *О, боже мой!... И вие, мои братя, молете се за мене!*

Не знаейки как да постъпи, тя попита главния палач Алесандро как трябва да застане. Той ѝ посочи една греда и ѝ каза да я възседне. Но това движение ѝ се стори оскърбително поради женски свян и мина много време, преди тя да се реши да го направи. (Подробностите, които следват, са предназначени за италианската публика, която държи да знае всичко с най-големи подробности. За френския читател е достатъчно да знае, че свянът на тази нещастна жена бе причина да си нарани гърдите.) Палачът показа главата на народа, а след това я зави във воала от черна тафта.

Докато подготвяха *тапнаја* за младото момиче, едно скеле, претоварено от любопитни зрители, рухна и много хора загинаха. По този начин те се явиха пред бога преди Беатриче.

Когато Беатриче видя хоругвата да се връща към параклиса, за да я вземе, тя попита отривисто:

— Майка ми мъртва ли е?

Отговориха ѝ утвърдително; тя падна на колене пред разпятието и се помоли горещо за душата ѝ. После дълго говори на глас, обръщайки се към разпятието;

— Господи, ти се връщаш за мене и аз с радост ще те последвам, вярвайки, че в твоето безгранично милосърдие ще ми простиш моя огромен грях — и т.н.

След това тя каза няколко псалми и молитви все в прослава на бога. Когато най-сетне палачът застана пред нея с въжето, тя рече:

— Вържи това тяло, което трябва да бъде наказано, и развържи тая душа, която ще заслужи безсмъртие и вечна слава.

Тогава тя стана, произнесе молитва, остави пантофките си до стълбата и като се покачи на ешафода, прехвърли сръчно крака си върху гредата, подложи глава под *тапнаја* и сама зае нужната поза, така че да не бъде докосвана от палача. С бързината на своите движения тя не позволи в момента, когато воалът ѝ от тафта бе свален, народът да види голите ѝ рамене и гърди. Ударът се забави, тъй като

изникна някакво затруднение. През това време тя призоваваше висок глас Исус Христос и пресветата Дева.^[31] В съдбоносния миг тялото се разтърси от силен спазъм. Нещастният Бернардо Ченчи, който също се намираще на ешафода, загуби отново съзнание и трябваше да измине повече от половин час, докато неговите *confortatori* го свестят. Тогава на ешафода се качи Джакомо Ченчи; но тук отново следва да пропуснем някои прекалено жестоки подробности. Джакомо Ченчи бе смазан от бой (*mazzolato*^[32]).

Незабавно отведоха Бернардо обратно в затвора; тресеше го силно и му пуснаха кръв.

Колкото до нещастните жени, телата им бяха положени в ковчези, които бяха оставени на няколко крачки от ешафода, близо до статуята на св. Павел, първата вдясно на моста Сант-Анджело. Те останаха там до четири часа след обяд. Около всеки ковчег горяха четири бели восъчни свещи.

След това, заедно с останките на Джакомо Ченчи, те бяха отнесени в двореца на флорентинския консул. В девет и четвърт часа вечерта^[33] тялото на младото момче, облечено в обичайните му дрехи и накичено с цветя, бе отнесено в църквата „Сан-Пиетро-ин-Монторио“. Беше възхитително красива; човек би казал, че спеше. Погребаха я пред големия олтар и „Преображението“ на Рафаело да Урбино. След ковчега вървяха всички монаси францисканци на Рим с петдесет големи запалени свещи.

Лукреция Петрони бе отнесена в десет часа вечерта в църквата „Сан-Джорджо“. На тази трагедия присъстваше огромна тълпа; докъдето погледът се простираше, улиците бяха задръстени от карети и народ; покривите на къщите, прозорците и дъсчените подиуми бяха осяяни с любопитни. Слънцето печеше толкова силно през този ден, че мнозина припаднаха. Много други се разболяха от треска. Когато в деветнадесет часа (два часа без четвърт) всичко свърши и тълпата се разпръсна, на площада останаха много задушени и прегазени от конете. Този ден загинаха голям брой хора.

Синьора Лукреция Петрони беше по-скоро дребна на ръст и макар че бе навършила петдесет години, изглеждаше все още много запазена. Имаше изящни черти, малък нос, черни очи и много бяло лице с хубава руменина; косите ѝ бяха кестеняви и доста редки.

Беатриче Ченчи, която ще вдъхва вечно съжаление, бе точно на шестнадесет години; беше нисичка, приятно закръглена, с малки трапчинки на бузите, тъй че дори мъртва и окичена с цветя, тя изглеждаше така, сякаш спеше и като че ли се усмихваше, което ѝ се случваше много често приживе. Имаше малка уста и руси, естествено къдрави коси. Когато отиваше на смърт, русите ѝ къдри падаха над очите, което ѝ придаваше особено очарование и будеше съчувствие.

Джакомо Ченчи беше дребен на ръст, пълен, с бяло лице и черна брада; имаше приблизително двадесет и шест години, когато загина.

Бернардо Ченчи приличаше поразително на сестра си, носеше дълги коси като нея и много хора, когато се качваше на ешафода, го взеха за Беатриче.

Слънцето грееше този ден толкова силно, че мнозина от зрителите на тази трагедия починаха през нощта, между тях и Убалдино Убалдини, млад мъж с рядка хубост, който се радваше до този момент на отлично здраве. Беше брат на синьор Ренци, известен на цял Рим. По такъв начин сенките на Ченчи си отидоха, съпроводени от внушителна свита.

Вчера, вторник, 14 септември 1599 година, каещите се братя от Сан-Марчело, по случай празника на Светия кръст, се възползваха от привилегията си, за да освободят от затвора синьор Бернардо Ченчи, който се задължи да заплати в срок от една година четиристотин хиляди франка в полза на църквата „Света Троица“ при *моста Сикст*.

(ПРИБАВЕНО ОТ ДРУГА РЪКА)

От него произхождат Франческо и Бернардо Ченчи, които живеят днес.

Прочутият Фариначи, спасил благодарение на своята настойчивост живота на младия Ченчи, е публикувал своите речи. Той дава само извадка от реч № 66, която е произнесъл пред Климент VIII в защита на членовете на семейство Ченчи. Тази реч, написана на латински език, заема шест големи страници и по тази причина не мога да я вмъкна тук, за което съжалявам: тя е показателна за начина на мислене в 1599, а освен това я намирам доста логична. Много години по-късно, пращайки своите речи за отпечатване, Фариначи прибавя една бележка към речта в защита на обвиняемите Ченчи: *Omnes fuerunt ultimo supplicio affecti excepto Bernardo qui ad triremes cum bonorum*

confiscatione condemnatus fuit, ac etiam ad interessendum aliorum morti prout interfuit.^[34] Краят на тази латинска бележка е трогателен, но предполагам, че читателят е отегчен вече от една толкова дълга история.

---

[0] Отпечатана за пръв път в „*Revue des deux mondes*“ от 1 юли 1837 година. През 1839 излиза в отделно издание заедно с „Игуменката от Кастро“, „Херцогиня ди Палиано“ и „Витория Акорабони“ и влиза в „Италианските хроники“, издадени през 1855 година.

Ченчи — древен аристократичен римски град. Героят на новелата на Стендал е историческа личност — граф Франческо Ченчи (1549–1598), известен със своята жестокост и многобройните си престъпления. ↑

[1] Барон дьо Фьонест — герой от сатиричния роман на френския писател Агрипа д’Обинье (1552–1630) „Приключенията на барон дьо Фьонест“. Името Фьонест произлиза от гръцката дума *phainesthai*, която означава изглеждам. Барон дьо Фьонест е празноглавец, страхливец и самохвалко, който желае на всяка цена да изглежда знатен и доблестен. ↑

[2] *This age of cant* (англ.) — Този лицемерен век. ↑

[3] Тиберий — римски император (14–37), деспот, известен с успешните си войни, а също с развратността и престъпленията си. Капри — остров в Неаполитанския залив, където Тиберий прекарва последните години от живота си, като се отдава на разврат. ↑

[4] Вж. Монтескьо „Политика на римляните в областта на религията“ — Б.а.; Съчинението на Монтескьо „Политика на римляните в областта на религията“ е прочетено в Академията на Бордо на 18 юни 1716. Монтескьо разглежда религията на древния Рим изключително като средство за политическо господство над народа. ↑

[5] „*Salute*“ („Санта Мария делла Салуте“) — една от най-красивите църкви във Венеция. ↑

[6] *Лъв I Велики* — римски папа (440–461). Според легендата той спасява Рим с красноречието си, като успява да убеди предводителя на хуните Атила да оттегли войските си. ↑

[7] Така според писателя Шамфор, Д’Аржансон, министър на Луи XV, е охарактеризирал френската монархия от XVIII век. ↑

[8] Сцена от „Дон Жуан“ на Молиер, в която Дон Жуан заставя просяк да богохулства, като му предлага злато. Тази сцена предизвиква яростните нападки на църквата срещу пиесата. ↑

[9] Сен-Симон, „Спомени на абат Блаши^[10]“. — Б.а. ↑

[10] *Абат Блаш* (1635–1714) — църковен деятел и писател. За памфлет, насочен срещу йезуитите, е заточен в Бастилията, където умира. Неговите „Мемоари“ са публикувани след смъртта му. ↑

[11] Това е псевдоним на монаха Габриел Телес, славец се със своето остроумие. Той принадлежал към ордена на Милосърдието и ни е оставил множество пиеси, в които има гениални сцени, например „Срамежливецът в двореца“. Телес е автор на триста комедии, от които до нас са достигнали шестдесет или осемдесет. Умрял е към 1610 година. — Б.а. ↑

[12] *Фобла* — весел и лекомислен шестнайсетгодишен юноша-съблазнител, герой от романа на Луве дьо Кувре (1760–1797) „Любовните приключения на кавалера дьо Фобла“. ↑

[13] Доменико Палиета — Б.а. ↑

[14] Пий V Гислиери, piemonteц, чието съсухрено и строго лице можем да видим върху гробницата на Сикст V в църквата „Санта Мария Маджоре“^[15], бил *велик инквизитор*, когато се възкачил на трона на св. Петър, в 1566. Той управлявал църквата шест години и двадесет и четири дни. Вж. неговите писма, публикувани от господин дьо Потер^[16] единственият човек между нас, който познава тази област от историята. Съчинението на господин дьо Потер, богато на факти, е плод на четиринадесетгодишни грижливи проучвания в библиотеките на Флоренция, Венеция и Рим — Б.а. ↑

[15] „*Санта Мария Маджоре*“ — най-голямата и най-старата от посветените на Дева Мария римски църкви, чието строителство започва в 352 година. ↑

[16] *Потер* (1786–1859) — белгийски политик и историк, автор на „История на християнството“, излязла през 1836–1837. ↑

[17] *Морген* (1758–1833) — италиански гравьор, работил във Флоренция. ↑

[18] Тази гордост не произтича от положението в обществото, както в портретите на Вай Дайк — Б.а. ↑

[19] *Галеото Манфреди* — градоначалник на Фаенца, умрял през 1488. Жена му скрила в спалнята си четирима наемни убийци, които

нападнали невъоръжения Галеото. Изключително силен физически човек, той отблъснал нападателите, но жена му му нанесла предателски удар с шпага в гърба. Тази история заляга в основата на трагедията „Галеото Манфреди“ (1788) на италианския поет Винченцо Монти (1754–1828). ↑

[20] В Рим мъртъвците се погребват под църквите. — Б.а. ↑

[21] *Memoriali* (итал.) — молба, прошение. ↑

[22] *La mantelletta* (итал.) — дантелен стихар, част от облеклото на епископа. ↑

[23] По-голямата част от монсиньорите не са свързани с монашески обет и могат да се женят. — Б.а. ↑

[24] Вж. трактата „De supplicis“ от Фариначи^[25], прочут юрист от това време. В него има потресаващи подробности и описания на личности, които ние, хората от XIX век, с нашата чувствителност можем да понесем, дори когато четем, но които понесе с голяма твърдост една шестнадесетгодишна римлянка, изоставена от своя любовник. — Б.а. ↑

[25] *Фариначи* (1554–1618) — изтъкнат италиански юрист, съветник при папския двор. Съчиненията му, посветени на теорията и практиката на съдопроизводството са отпечатани за пръв път през 1620 година. ↑

[26] Фариначи привежда няколко откъса от признанията на Беатриче, които са трогателни със своята простота. — Б.а. ↑

[27] „*Санта Мария дели Анджели*“ — една от най-големите църкви в Рим, преустроена през 1561 година по проект на Микеланджело. ↑

[28] *22 часа (4 часа след обяд)* — според приетата тогава в Италия система за измерване на времето, при която 24 часа съответства на момента на залеза на слънцето. ↑

[29] *Фискал* (от лат. *fiscus* — държавна хазна) — държавен чиновник, който контролирал дейността на административните лица, осъществявал прокурорски надзор във феодалните съдилища, наблюдавал събирането на данъците и разкривал случаите на разхищения, корупция и нарушение на законите. ↑

[30] *Adoramus te, Christe* (лат.) — Кланим ти се, Христе, началните думи на католическа молитва. ↑

[31] Един съвременен автор разказва, че Климент VIII е бил силно безпокоен за спасението на душата на Беатриче; понеже знаел, че е несправедливо осъдена, страхувал се от някое необмислено действие от нейна страна. В момента, когато тя сложила главата си под ножа, от крепостта „Сант-Анджело“, откъдето *mappa* се виждала много добре, гръмнал топ. Папата, който в това време се молел в Монте-Кавало и очаквал този сигнал, дал веднага на младото момиче най-голямото папско опрощение *in articulo mortis* (в смъртния час — Б.пр.) Оттук забавянето в този съдбоносен момент, за което говори хронистът. — Б.а. ↑

[32] *Mazzolato* (от итал.) — тояга, сопа. ↑

[33] Това е часът, отреден в Рим за погребението на принцовете. Траурното шествие за гражданите става при залез слънце. Дребните благородници биват отнасяни в църква в един часа през нощта, а кардиналите и принцовете — в два и половина през нощта, което на 11 септември съответстваше на девет часа и три четвърти. ↑

[34] *Omnes fuerunt...* (лат.) Всички бяха екзекутирани, с изключение на Бернардо, който бе осъден на конфискация на имуществата и на каторжна работа в галера, както и да присъства на екзекуцията на другите, което и изпълни. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.